

блоку «Краєзнавство»: $K_{\pi} = \frac{N}{N_0}$, де N – загальна кількість балів, отримана студентом на основі аналізу анкети; N_0 – максимальна кількість балів, які студент міг отримати.

Запропоновані показники оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи, розраховані за 10-ти бальною шкалою, дозволили визначити для них наступні інтервали:

- $0 \leq U_k \leq 6$ – адаптивно-професійний;
- $7 \leq U_k \leq 8$ – функціонально-технологічний;
- $9 \leq U_k \leq 10$ – системно-професійний рівень.

Аналіз результатів анкетування та тестування показав, що жоден студент не володіє ґрунтовними знаннями та вміннями з організації краєзнавчої роботи у початковій школі (табл. 1).

Таблиця 1

Діагностика сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи на констатувальному етапі

Рівні сформованості готовності	Інтервали рівнів сформованості готовності	К-сть студентів	
		ЕГ	КГ
Адаптивно-професійний	$0 \leq U_k \leq 6$	17	18
Функціонально-технологічний	$7 \leq U_k \leq 8$	13	12
Системно-професійний	$9 \leq U_k \leq 10$	0	0

Таким чином, серед студентів I курсу домінуючим є адаптивно-професійний рівень сформованості готовності майбутніх учителів початкової школи до краєзнавчої роботи. Для них характерний повільний розвиток професійних інтересів, а навчання і поза аудиторна діяльність спрямовані на завершення загальної середньої освіти. Проте коло інтересів розширюється, поглиблюються знання і удосконалюються вміння; підвищується спостережливість. Спостерігається початок процесу диференціації інтересів студентів, після того, як вони набули вмінь до самостійної краєзнавчої діяльності. Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження форм краєзнавчої роботи студентів.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу : <http://www.studfiles.ru/preview/5539372/page:28/>.

УДК 373.3:371.124

Химич Оксана Іванівна, магістр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет
Науковий керівник – д-р. пед. наук, професор Староста В. І.

СТИЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасних умовах актуальна проблема підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які вміють творчо працювати у різних складних ситуаціях. Особливо це важливо для педагогічної діяльності, оскільки вона проходить в умовах постійних змін.

Педагогічна діяльність учителя, як і будь-яка інша діяльність, характеризується певним стилем. Аналіз різноманітних вітчизняних досліджень щодо трактування поняття індивідуального стилю, дозволив Ж. Ковалів [3] систематизувати їх за загальними концепціями. Означені підходи умовно поділено на три групи, а саме, стиль: як індивідуально-своєрідна система особистості, обумовлена особливостями її нервової системи та особистісними характеристиками; у межах опису людської діяльності з погляду характеристики способу її здійснення як сукупності компонентів діяльності; як сукупність різних індивідуальних якостей і системи способів діяльності (К. Абульханова-Славська, А. Маркова, А. Ніконова, О. Саннікова, М. Щукін).

Виокремимо деякі тлумачення, які характеризують індивідуальний стиль педагогічної діяльності (ІСПД):

- ІСПД – стійке поєднання мотиву діяльності, що визначається в переважній орієнтації вчителя на окремі сторони освітнього процесу; цілей, які виявляються в характері планування діяльності; способів її виконання; прийомів оцінки результатів діяльності (А. Маркова та А. Ніконова [4, с. 40]);

- педагогічний стиль учителя, вихователя – стрижневий компонент педагогічної майстерності; це внутрішня установка в діяльності педагога на один із двох типів взаємодії – партнерство чи результативність (М. Амінов [1, с. 38]).

- індивідуальний стиль професійної діяльності вчителя – своєрідний прояв його особистості в педагогічній діяльності через усталену систему засобів і прийомів, що утворюють особистісну систему дій (Ж. Ковалів [3]).

Метою дослідження є висвітлення діагностики формування педагогічного стилю майбутніх учителів початкової школи та його подальшого розвитку у процесі їх професійної діяльності.

Н. Черепанова [5, с. 43] на основі аналізу праць численних дослідників, виходячи з розуміння індивідуального стилю діяльності як родового поняття по відношенню до індивідуального стилю педагогічної діяльності, а також маючи на увазі специфіку індивідуального стилю педагогічної діяльності вчителя початкової ланки, уточнено поняття «індивідуальний стиль педагогічної діяльності майбутніх учителів початкової школи». Воно визначено як сукупність способів і прийомів освоєння студентами педвузу професійних знань і умінь та реалізації їх в навчально-професійної діяльності в якості вчителів початкової школи, заснованій на особистісному самовдосконаленні.

Таким чином, на нашу думку, поняття «індивідуальний стиль педагогічної діяльності» доцільно аналізувати як багатоаспектне с позицій різних підходів: особистісно-розвивального (стиль як індивідуально-своєрідна система розвитку особистості вчителя); діяльнісного (стиль як визначальний компонент системи способів діяльності); особистісно-діяльнісного (стиль як інтеграція індивідуальних якостей і системи способів діяльності). Відповідно індивідуальний стиль педагогічної діяльності учителя початкових класів (учитель/поліпредметник, класний керівник/вихователь) можна розглядати як стрижневий компонент педагогічної майстерності (системний підхід), як нестереотипну динамічну манеру (методи, засоби, прийоми, форми) його педагогічної діяльності, спрямованій на особистісне самовдосконалення і розвиток молодших школярів (особистісно-розвивальний та діяльнісний підхід).

Підходи до класифікації стилів педагогічної діяльності. С. Данилов [2] на основі аналізу існуючих концепцій (Дж. Барбер, Р. Лайкерг, К. Левін, А. Маркова, А. Ніконова та ін.) зробив висновок, що їх автори зосереджують увагу на виявленні конкретних стилів діяльності, які можуть бути класифіковані за різними ознаками. Як правило, виділяється від двох до п'яти різних стилів. Дослідник для вивчення індивідуального стилю педагога рекомендує залучати не типологічну, а факторну модель і пропонує наступні п'ять параметрів індивідуального стилю педагога:

- фактор «Авторитаризм – Лібералізм»;
- фактор «Орієнтація на відносини – Орієнтація на завдання»;
- два фактори «Активність – Пасивність» у діяльності й «Емоційно позитивне – Емоційно негативне ставлення» до роботи, оточуючих людей, подій, що відбуваються;
- фактор «Орієнтація на себе – Орієнтація на іншого (на інших)».

Два останні фактори С. Данилов розглядає як дві незалежні шкали оцінки стилю, що детально описані А. Марковою та А. Ніконовою: «Емоційність – Розважливість» й «Методичність – Імпровізаційність».

Отже, дослідження показує, що основними ознаками індивідуального стилю педагогічної діяльності є такі: вибір методів, форм та засобів навчання і виховання; стиль педагогічного спілкування; темперамент (індивідуальний темп діяльності, час і швидкість

реакції на реальні педагогічні ситуації тощо); характер реакцій на ті чи інші педагогічні ситуації; манера поведінки; вибір тих чи інших видів заохочень і покарань; застосування засобів психолого-педагогічного впливу на дітей тощо.

Діагностика стилю педагогічної діяльності. У процесі дослідження визначали: стиль викладання учителя [6, с. 67-68] (табл.1); індивідуальний стиль педагогічної діяльності [4]. Діагностику стилів проводили за результатами педагогічного спостереження та анкетування 100 студентів Мукачівського державного університету та 64 учителів початкових класів Закарпатської області. Спостереження проводили студенти-практиканти за перебігом уроків у вчителів початкових класів, а надалі розраховували індекси i/d та визначали частку вчителів з відповідним стилем викладання (табл. 1).

Таблиця 1

Частка вчителів з відповідним стилем викладання

Характеристика стилю [6, с. 68]	Індекс директивності, i/d [6, с. 68]	Частка вчителів, % (за результатами дослідження)
Найбільш директивний стиль	0-0,46	20
Середньо директивний стиль	0,5-1,0	48
Недирективний стиль	Більше 1,0	32

Таким чином, основна частина вчителів початкових класів використовує не директивний (48 %) та середньо директивний стиль викладання (32 %).

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності. Проводили визначення наступних стилів: емоційно-імпровізаційний (ЕІС), емоційно-методичний (ЕМС), міркувально-імпровізаційний (МІС), міркувально-методичний (ММС). Автори методики А. Маркова і А. Ніконова [4] розглядають ІСПД як поєднання змістових і динамічних характеристик; перша визначає спрямованість учителя переважно на процес або результат (рівень знань, зацікавленість учнів тощо) педагогічної діяльності; а друга – гнучкість, стійкість і т.п.

Таблиця 2

Кількість студентів та учителів з певним педагогічним стилем

Вибір/стиль	ЕІС		ЕМС		МІС		ММС	
	Кількість	У %	Кількість	У %	Кількість	У %	Кількість	У %
Студенти	11	11,0	22	22,0	28	28,0	39	39,0
Учителі	7	10,9	28	43,8	11	17,2	18	28,1

Таблиця 3

Середні значення педагогічних стилів (у %) у студентів та учителів

Вибір/стиль	ЕІС	ЕМС	МІС	ММС
Студенти	51,5	62,1	59,4	63,0
Учителі	57,0	70,7	64,3	70,0

Результати анкетування (табл. 2 і табл. 3) свідчать про наступне:

- проходить певний перерозподіл полярних та змішаних індивідуальних стилів педагогічної діяльності (табл. 2). Якщо в досліджуваній вибірці студентів полярні стилі збалансовані із проміжними (ЕІС+ММС=50%; ЕМС+МІС=50%), то в учителів переважають проміжні стилі (ЕІС+ММС=39%; ЕМС+МІС=61%);

- у вчителів виявлено кілька стилів, які мають досить близькі значення за відсотковим вмістом. Отже, у процесі професійної діяльності виникає необхідність володіння елементами декількох стилів і використання їх в залежності від умов, що динамічно змінюються на уроках у початковій школі;

- середні значення відсоткового вмісту окремих стилів студентів та вчителів мають досить близькі значення (табл. 3).

Отже, проведене дослідження показує наявність подібних рис у процесі формування педагогічного стилю у студентів та його подальшого розвитку під час професійної діяльності у вчителів початкових класів (відсотковий вміст окремих стилів). Якісна відмінність полягає у збільшенні відсотку вчителів із змішаними стилями (емоційно-методичний, міркувально-імпровізаційний), які спрямовані як на результати, так і на процес навчання, а також зменшенні відсотку вчителів із полярними стилями (емоційно-імпровізаційний, міркувально-методичний). Встановлено, що основна частина вчителів початкової школи використовує недирективні стилі викладання.

Література

1. Аминов Н.А. Диагностика педагогических способностей / Н.А. Аминов. – М. : Институт практической психологии; Воронеж : НПО «МОДЭК», 1997. – 80 с.
2. Данилов С.В. Структура і розвиток індивідуального стилю викладача вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / С.В. Данилов // е-журнал «Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку». – 2010. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_8/.
3. Ковалів Ж.В. Формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ж.В.Ковалів. – Одеса, 2005. – 20 с.
4. Маркова А.К. Психологические особенности индивидуального стиля деятельности учителя / А. К. Маркова, А. Я. Никонова // Вопросы психологии. – 1987. – N 5. – С. 40-48.
5. Черепанова Н.В. Проблема становления индивидуального стиля педагогической деятельности будущих учителей начальной школы / Н.В.Черепанова // Известия Уральского федерального университета. Серия 1: Проблемы образования, науки и культуры. – 2010. – Т. 85. – № 6-1. – С. 41-50.
6. Zelina M. Stratégie a metody rozvoja osobnosti d'et'at'a / M. Zelina. – Bratislava : Iris, 2011. – 241 s.

УДК37.013.42

Чернова Альбіна Олександрівна, студентка IV курсу,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ПРОБЛЕМА ПОСЕРЕДНИЦТВА У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ

На даному етапі розвитку демократії і становлення громадянського суспільства Україна долає чисельні соціальні та економічні проблеми. Тому разом з розвитком суспільства виникає потреба у розвитку нових підходів, які б дозволили більш ефективно вирішувати конфлікти, які виникають у суспільстві. Одним з таких підходів є **посередництво**, що вже має визнання та застосування у інших країнах. У нашій країні процес розвитку посередництва знаходиться на початковому етапі.

Соціально-педагогічну роботу неможливо уявити без елемента посередництва, причому, цей елемент виступає не як периферійний, а як центральний. Посередницький характер соціальної педагогіки – результат її інтегрованості, спрямованості на цілісність особи та орієнтації на життєві проблеми дорослих людей, дітей та молоді.

Необхідність посередництва між учнем і різноманітними соціальними структурами виникає тоді, коли перший не може самостійно реалізувати свої права і можливості. У цілому соціальний педагог виступає посередником між учнем і соціумом. Він сприяє, з одного боку, ефективній його адаптації в оточуючому виховному та соціальному середовищі, а з іншого, – гуманізації цього середовища.

Соціально-педагогічне посередництво *має на меті* встановити взаємозв'язок та спільну діяльність громадських, соціальних та державних структур для вирішення проблем різних клієнтів соціальної роботи. Посередництво має на меті професійне втручання у конфліктну ситуацію, створює для конфліктуючих сторін сприятливі умови самостійно приймати рішення щодо вирішення конфліктів. Керівником процесу розв'язання конфліктів виступає нейтральний учасник – *посередник (соціальний педагог)*.

При більш детальному аналізі посередництва можна виокремити декілька **напрямів** його здійснення:

між учнем і різноманітними структурами та установами;

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>